Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Viite: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

ITÄISEN SUOMEN OHJELMAN TILANNEKATSAUS

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriöltä asiantuntijalausuntoa Itäisen Suomen ohjelman rahoituksen ja toimeenpanon tilanteesta sekä painotuksista ja kipupisteistä. Ministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

Itäisen Suomen ohjelmaehdotus valmisteltiin valtioneuvoston kanslian nimeämässä työryhmässä, jossa olivat edustettuina maakuntaliitot sekä ohjelman teemojen kannalta keskeiset ministeriöt. Valmisteluryhmä luovutti ehdotuksensa toimenpideohjelmaksi pääministeri Petteri Orpolle helmikuussa 2025. Ohjelmaehdotuksessa on yhteensä 37 toimenpidettä, joilla

1. voidaan lisätä kestävän kasvun mahdollisuuksia ja uusia investointeja sekä vahvistaa Suomen kilpailukykyä ja alueiden elinvoimatekijöitä
2. voidaan kestävästi hyödyntää puhtaan energian mahdollisuuksia ja tukea digitaalista puhdasta kasvua
3. lisätään alueen kestävän matkailun vetovoimaa
4. edistetään osaamista ja osaavan työvoiman saatavuutta
5. vahvistetaan koko Suomen turvallisuutta, huoltovarmuutta ja omavaraisuutta
6. lisätään alueen (fyysistä ja digitaalista) saavutettavuutta.

Hallitus käsitteli Itäisen ja Pohjoisen Suomen ohjelmia huhtikuun puoliväliriihessä, jossa päätettiin ohjelmien strategisten toimenpiteiden käynnistämisestä sekä niiden resursoinnista.

Itäisen Suomen ohjelman strategisia toimenpiteitä ovat:

- Kestävän kasvun edellyttämien uudistavien investointien vauhdittamiseksi Itä-Suomen elinvoimakeskukselle kohdennetaan vuosina 2026–2029 250 000 euron määräraha Itäisen Suomen alueelliseen investointityöhön. Vastaava määräraha kohdentuu myös Pohjoisen Suomen ohjelmalle.
    - Momentti 32.01.02 Elinvoimakeskusten toimintamenot

- Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan maakunnille kohdennetaan Hämeen ELY-keskuksen kautta 10 miljoonan euron yritystukivaltuus myönnettäväksi alueiden elinvoimaa tukeviin investointeihin mm. itärajan sulkeutumisesta aiheutuneiden vaikutusten kompensoimiseksi. Esitys sisältyy vuoden 2026 kolmanteen lisätalousarvioon.
    - Momentti 32.30.42 Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen

- Puhtaan siirtymän investointien houkuttelemiseksi alueille hallitus päätti nostaa Fingridin investointikykyä 1 miljardilla eurolla, minkä jälkeen se on 5,2 miljardia euroa vuosien 2025–2034 kantaverkon investointiohjelmassa. Lisäksi osana itäisen Suomen ohjelman toteuttamista hallitus tukee Fingridin YVA-suunnittelun aloittamista Huutokoski-Kontiolahti –hankkeen osalta välittömästi.

- Metsähallituksen luontomatkailun toimenpidekokonaisuus, joka sisältää laadun parannusta ja kehittämistoimia muun muassa esteettömyyden, saavutettavuuden, vesiretkeilyinfran ja maastoliikenneväylien osalta sekä Repoveden ja Tiilikkajärven kansallispuistojen hoito- ja käyttösuunnitelmien päivityksen. Kokonaisuuteen on kohdennettu 2,5 milj. euron määräraha vuoden 2025 toisessa lisätalousarviossa.
    - Momentti 35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät
    - Momentti 30.64.50 Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät

- Kuopioon perustetaan poikkihallinnollinen toksikologisen osaamisen keskus, jonka tehtäviin kuuluu muun muassa ihmiseen haitallisesti vaikuttavien kemikaalien tutkiminen, toksikologisten riskiarviointien kehittäminen ja ylläpito sekä uusien toksikologien koulutukseen osallistuminen yhteistyössä yliopistojen kanssa. Määräraha on 0,4 milj. euroa vuodessa.
    - Momentti 33.03.04 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot
    - Momentti 33.03.50 Valtionosuus Työterveyslaitoksen toimintaan

- Raideliikenteen osalta Savon radan nopeuttamiseen ja kapasiteetin kasvattamiseen on vuoden 2026 talousarvioesityksessä esitetty 40,8 milj. euron valtuus. Aiemmin on jo myönnetty yhteensä 4,2 milj. euroa suunnitteluun.
    - Momentti 31.10.77 Väyläverkon kehittäminen

- Maakuntalentojen (Joensuu, Kajaani ja Savonlinna sekä Jyväskylä, Kemi-Tornio, Kokkola-Pietarsaari ja Pori) jatkon turvaaminen alkuvuoteen 2028 saakka.
    - Momentti 31.20.21 Julkisen henkilöliikenteen palvelujen ostot ja kehittäminen

- Itäisen ja Pohjoisen Suomen ohjelmien toimeenpanoon kohdennetaan 16,1 milj. euron alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen myöntövaltuus ja määräraha. Valtioneuvoston 9.10.2025 päätöksen mukaisesti tästä määrärahasta 12 milj. euroa kohdentuu Itäisen Suomen ohjelmaan. Kyseessä on vuosien 2024 ja 2025 talousarviossa uusittu myöntövaltuus vuodelta 2023.
    - Momentti 32.30.40 Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen

- Kauppaneuvos Harri Broman on nimetty erityisedustajaksi tukemaan erityisesti em. Itäisen Suomen ohjelman strategisten toimenpide-ehdotusten nopeaa toimeenpanoa. Erityisedustajan tehtävänä on koordinoida alueen toimijoiden yhteistyötä. Erityisedustajan tehtävänä on muun muassa laatia esitys erityistalousaluekonseptista kokeiltavaksi Itä-Suomessa jollakin konseptin laadinnan yhteydessä tarkkarajaisesti määritellyllä alueella.

Lisäksi valtioneuvosto on aiemmin myöntänyt Itäisen Suomen metsäbiotalouden uudet avaukset -kasvuohjelmaan alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen määrärahaa 2, 474 milj. euroa ja 3,0 milj. euroa Itäisen Suomen kestävän matkailun kasvuohjelmaan.

Em. strategisten toimenpiteiden lisäksi ohjelman tavoitteita edistetään nykyisiä aluekehittämisen foorumeja sekä määrärahoja, kuten alue- ja rakennepolitiikan ohjelman resursseja, hyödyntäen. Euroopan unionin rahoitusmahdollisuuksia edistetään aktiivisesti seuraavan monivuotisen rahoituskehyksen valmistelun yhteydessä.

Hanna-Maria Urjankangas
Johtava asiantuntija

JAKELU Valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto

LIITTEET Itäisen Suomen ohjelman toimeenpanon tilanne (PP-esitys)